

daje svome najvećem svjetioniku krćanske filozofije - Tomi Akvincu! Tri su jubilarne godine na izmaku, što ga Crkva slavi: takav triennium nema poredbe! God. 1923. navršilo se 600 godina kanonizacije (zav. lavana XXII.). Ovaj šesti centenarij dao je papi Piju XI. prigodu za encikliku »Studiorum ducem«, u kojoj opetovano pozivlje čuvare svećenićkog staleža na filozofijski studij andeoskog učitelja; a ova se i sljedeća godina određuje kao proslavna. U novembru je iste godine Rimaska akademija sv. Tome prirredila »Tomistički tjedan« kao filozofijski kongres. — Sljedeće, 1924. g. slavila se 650 godišnjica smrti Tomine. Na internacijonalnom fil. kongresu u Napulju (u maju 1924.) prvi puta nastupaju i skolastički filozofi. A ljetos, u jubilarnoj crkvenoj godini, na sedmi centarij Tomina rodenja, održan je u Rimu internacijonalni tomistički kongres.

Značenje tih proslava nastoji prelat Sch. popularizirati sintetićkim prikazom života i naućnog rada svećareva. Uz poznate monografije od Endresa (»Thomas von Aquin« 1910.) i Grabmanna (»Th. v. Aq.« 1917.), ova je također vrlo prikladna za studente, kao i za sve one srećnike, koji još imaju smisla za uzvišene stvari.

Z.

Miljenko Vidović: Društvena dedakenca. Predavanje održano u narodnom pozorištu dneva 9. augusta 1925. na kongresu za promicanje etićke kulture. Štamparija »Obod« Sarajevo 1925. Cijena D 6.—, str. 30.

G. Vidović hoće u svom predavanju da »osvijetli ponore u koje srlja savremeno društvo«, pa da uz to »povjesno i psihološki zade

dublje do u same uzroke društvenih stramputica«, te konaćno izloži sredstva i načine, kako da se društvo poboljša i popravi«.

Zahvaća s prilikama u Evropi uopće, pa se u glavnom zaustavlja kod naših savremenih okolnosti, da po njima nariše jednu sliku našeg savremenog društva. Ta je slika crna i mi se potpuno slažemo s g. V., kad je promatramo. Nego kod konstatacije uzroka ovog društvenog zastranjenja nije njegovo mišljenje taćno.

G. V. smatra krivima religiju, materijalizam, nacionalizam i individualizam svemu društvenomu zlu. Što se tiće materijalizma, pretjeranog nacionalizma i isto tako nepodnosljivog individualizma lako se možemo složiti i priznati ono zlo, koje sobom nose ćovječanstvu. Ali u pitanju religije nema g. V. oćito potrebnog historićkog i pozitivnog znanja. Ne ćemo zanićkati da su i predstavnici religije i to katolićke — jer na nju nišani pisac — u izvjesnim periodama zatajili i svojim neradom mnogo zla skrivili. No ni pošto ne stoji da je sama institucija Crkve sa svojim svećenstvom sebe postavila ciljem, a zanemarila ćovjeka. Nitko, tko pozna historiju kulture ćovječanstva, ne smije ustvrditi, da je Crkva »gušila svaki pokušaj pridizanja i osviještavanja naroda« (str. 11.). Nitko nije u stanju dokazati, da je Crkva katolićka »držala narode u dubokoj tami i neznanju«. Tko s ovakovim tvrdnjama potkrepljuje jednu tezu, ne može zahtijevati, da u današnje vrijeme s njim ozbiljno vodimo računa. Ništa nije lakše nego verificirati neistinitost takovih navoda. Mogao bi ćovjek dobiti dojam, da autoru nije

stalo do toga, da bude objektivan i ispravan.

Temeljna misao g. V. pogrešna je također. Centar života, »najviši zakon svijeta i konačna svrha vaseselene — jest čovjek« (str. 30.). Ima nešto istine u tome. Ako promatramo čovjeka kao ovozemno biće, njegov postanak, razvoj, život i smrt, pa ne vodimo računa o tom koji mu je konačni cilj — razumijemo g. V., što toliko naglašava čovjeka, i opet čovjeka. Kad bi sa smrću sve prestajalo imao bi g. V. potpuno pravo u postavljanju svojih zahtjeva i označivanju sredstava za poboljšanje ljudskog društva.

Ali jesmo li na čistu, da nema prekogrobnog života? Odgovorom, da nas se to obzirom na život na ovom svijetu ništa ne tiče, nije mnogo pomoženo. Jer ako dozvolimo opstojnost prekogrobnog života — mijenja se konačni cilj čovjekov, a pogotovo svijeta i veselene. A to pitanje mora biti prije svega jasno i nedvoumno riješeno. G. Vidović govori i piše kao da se opredijelio za negativni odgovor. Mi stojimo na protivnom stanovištu — pa se zato nikad potpuno ne ćemo složiti.

Ima mnogo dobroga u ovom predavanju. Ali što hasni, kad je srž trula, bolesna?! Koliko su lijepi izvodi V., kojima diže samopouzdanje pojedinca i kojima teži da preobraz i njegovu dušu, toliko je opet žalosno, da tu dušu nema čim da ispuni i obogati osim riječju: Budi čovjek! A taj, tom riječju obodreni pojedinac, opet se zamišlja u značenje riječi »čovjek« — i pita sâm sebe: koja ti je svrha i konačna meta, čovječe?

Eto tu se mora da slomi nastojanje V., ako obračuna s pitanjima metafizičke prirode.

Dr. A. Živković.

E. Rolfes: Thomas von Aquin. Fünf Fragen über die intellektuelle Erkenntnis. (»Philos. Bibliothek« sv. 191. F. Meiner, Leipzig 1924.).

Među savremenima možda po-najbolji Aristotelov interpretator Eug. Rolfes, izdao je kao sv. 100. »Filosofske biblioteke« čitavu Tominu filozofiju u izvatcima. Sada je opet preveo i objasnio Tominu nauku o spoznaji, kako je cjelovito prikazana u S. th. I. q. 84—88.

Za razumijevanje teksta potrebno je poznavanje Tomine nauke o vlastitom predmetu (obj. proprium) razumske spoznaje. Neposredni i vlastiti predmet ljudskog mišljenja jest »inteligibilno u sjetilnosti« ili biti tjelesnih stvari, koje sjetilno opažamo. A budući da ne mislimo uvijek ili besprekidno, znači, da je razum potencijalan, *νοῦς δυνατός*, intellectus possibilis. Nikako pak ne može potencijalno stanje da se prometne u aktualno, već jedino učinkom nečega aktualnog. Razumska spoznaja tjelesnih biti može dakle da nastane (u potencijalnom ili mogućem, trpnom razumu) samo utjecajem tvornog razuma (*νοῦς ποιητικός*), intellectus agens): jer sjetilne pomisli (phantasmata) — koje su singularne i sa organskim indeksom — ne mogu aktuirati razumske tvorine (pojmove), koje su po naravi anorganske i sadržajno univerzalne.

Na ove spoznajno-teoretske principe nadovezuje tekst, za koji treba da ga znade svaki istraživač Tomine filozofije.